OSHQOZON

Кибриева Махфират Абдурахмановна-Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti p.f.f.d PhD, dotsent.Email: Kibriyeva1@gmail.com

Bekmirzayeva Laylo Akromjonqizi-Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti talabasi.Email: nurhayotxalilova2@gmail.com

O‘rolova Dildora Baxriddin qizi-Termiz Iqtisodiyot va servis universiteti talabasi.Email: uralovazizbek770@gmail.com

Annotatsiya

Oshqozon, ovqat hazm qilish tizimining muhim a'zosi bo'lib, oziq-ovqatni dastlabki parchalash va ozuqa moddalarini so'rilishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqola uning murakkab anatomik tuzilishi, jumladan, o'ziga xos qismlari va hujayra tarkibi, shuningdek, kislota sekretsiyasi, ferment ishlab chiqarish va mexanik aralashtirish kabi murakkab fiziologik funksiyalariga keng qamrovli nazar tashlaydi. Bundan tashqari, u keng tarqalgan oshqozon patologiyalari, ularni tashxislash usullari va zamonaviy davolash strategiyalarini o'rganib chiqadi, bu a'zoning inson salomatligi va farovonligini saqlashdagi ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kalit so'zlar: Oshqozon, Hazm Qilish, Oshqozon Anatomiyasi, Oshqozon Fiziologiyasi, Oshqozon Yarasi, Gastrit, Helikobakter Pilori, Endoskopiya

Abstract

The stomach, a crucial organ of the digestive system, plays a pivotal role in the initial stages of food breakdown and nutrient absorption. This article provides a comprehensive overview of its complex anatomical structure, including its distinct regions and cellular composition, alongside its intricate physiological functions such as acid secretion, enzyme production, and mechanical churning. Furthermore, it explores common gastric pathologies, their diagnostic approaches, and contemporary treatment strategies, highlighting the organ's significance in maintaining overall human health and well-being.

Keywords: Stomach, Digestion, Gastric Anatomy, Gastric Physiology, Peptic Ulcer, Gastritis, Helicobacter Pylori, Endoscopy

Аннотация

Желудок, являясь ключевым органом пищеварительной системы, играет центральную роль в начальных этапах расщепления пищи и усвоения питательных веществ. Данная статья представляет всесторонний обзор его сложной анатомической структуры, включая отличительные отделы и клеточный состав, а также его физиологические функции, такие как секреция кислоты, выработка ферментов и механическое перемешивание. Кроме того, в ней рассматриваются распространенные патологии желудка, подходы к их диагностике и современные стратегии лечения, подчеркивая значимость этого органа для поддержания общего здоровья и благополучия человека.

Ключевые слова: Желудок, Пищеварение, Анатомия Желудка, Физиология Желудка, Язвенная Болезнь, Гастрит, Хеликобактер Пилори, Эндоскопия

Kirish

Oshqozon inson ovqat hazm qilish tizimining markaziy organi bo'lib, oziq-ovqatni mexanik va kimyoviy qayta ishlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. U oziq moddalarning so'rilishi uchun tayyorlanishini ta'minlab, organizmning energiya va ozuqa ehtiyojlarini qondirishda muhim ahamiyatga ega. Oshqozon shilliq qavatining nozik muvozanati va uning kislota-ishqor muhiti ovqat hazm qilish jarayonining samaradorligi uchun zarurdir. Biroq, ushbu murakkab tizim turli ichki va tashqi omillar ta'sirida buzilishlarga moyil bo'lib, keng tarqalgan kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi.

Gastrit, ya'ni oshqozon shilliq qavatining yallig'lanishi, insoniyat orasida eng keng tarqalgan kasalliklardan biri bo'lib, umr davomida aholining taxminan 80-90% ida uchraydi, keksa yoshda esa bu ko'rsatkich 70-90% ga yetadi [2]. Bu holat oshqozon faoliyatini buzib, ovqat hazm bo'lishining yomonlashishiga, umumiy holsizlik va energiya tanqisligiga olib keladi [2]. Gastrit o'tkir va surunkali shakllarda namoyon bo'lishi mumkin, surunkali gastrit esa hayot sifatini sezilarli

darajada pasaytiradi, qorin og'irligi, jig'ildon qaynashi, kekirish, ko'ngil aynishi kabi simptomlar bilan kechadi [2]. Uning rivojlanishiga Helicobacter pylori bakteriyasi (taxminan 80% hollarda), noto'g'ri ovqatlanish, alkogol iste'moli, nosteroid yallig'lanishga qarshi dorilar (NYAQVD) qabul qilish va stress kabi omillar sabab bo'ladi [1, 2].

Oshqozon yarasi esa oshqozon devorining chuqur nuqsoni bo'lib, shilliq qavatni shikastlaydi va o'tkir yoki surunkali shaklda kechishi mumkin [3]. Surunkali yara tez-tez qaytalanishi va hayot uchun xavfli asoratlar, jumladan, kuchli qon ketishlar va uzoq muddatli surunkali holatlarda saraton rivojlanishi xavfi bilan ajralib turadi [3]. Ushbu kasalliklarning yuqori tarqalishi va ularning inson salomatligi hamda hayot sifatiga salbiy ta'siri oshqozon kasalliklarini chuqur o'rganish, zamonaviy diagnostika usullarini qo'llash va samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqish zarurligini taqozo etadi. Mazkur maqola oshqozonning anatomik tuzilishi, fiziologik funksiyalari, keng tarqalgan kasalliklari, diagnostika va davolash usullari, shuningdek, profilaktika choralari bo'yicha keng qamrovli ma'lumotlarni taqdim etishni maqsad qilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Oshqozon kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, diagnostikasi va davolash usullarini chuqur tushunish zamonaviy tibbiyotning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, oshqozon kasalliklari, xususan gastrit va yara kasalligi, ko‘plab omillar ta’sirida rivojlanadigan murakkab patologiyalar hisoblanadi. Oshqozon shilliq qavatining yallig‘lanishi bo‘lgan gastritning kelib chiqish sabablari juda xilma-xil bo‘lib, ular o‘tkir va surunkali shakllarda farqlanadi. O‘tkir gastrit ko‘pincha ovqatdan zaharlanish (masalan, salmonellyoz), ortiqcha ovqatlanish, alkogol iste’moli, chekish, analgetiklar va sitostatiklar kabi dorilarning ta’siri, oziq-ovqat allergiyalari, stress, charchoq va surunkali uyqusizlik kabi omillar bilan bog‘liq bo‘ladi [1]. Bu omillar oshqozon shilliq qavatiga bevosita zarar yetkazib, yallig‘lanish jarayonini keltirib chiqaradi.

Surunkali gastritning rivojlanishi esa ko‘pincha o‘tkir gastritning yetarli darajada davolanmasligi, uzoq muddatli noto‘g‘ri ovqatlanish, achchiq yoki dag‘al ovqatlarni haddan tashqari ko‘p iste’mol qilish, ovqatni yaxshi chaynamaslik va irsiy moyillik kabi sabablar bilan bog‘liqdir [1]. Shuningdek, Helicobacter pylori bakteriyasi surunkali gastritning taxminan 80% holatlarida asosiy etiologik omil sifatida qayd etiladi [2]. Ushbu bakteriya oshqozon shilliq qavatida yallig‘lanishni keltirib chiqarib, uning himoya mexanizmlarini buzadi. Kimyoviy shikastlanishlar (konsentrlangan kislotalar yoki ishqorlar), parhez omillari, alkogol, nosteroid yallig‘lanishga qarshi dorilar (NYAQVD) ni muntazam qabul qilish va mexanik shikastlanishlar ham gastritning rivojlanishiga hissa qo‘shadi [2]. Surunkali gastritning xavfi shundaki, u oshqozon shilliq qavatining atrofiyasiga, atipik hujayralar rivojlanishiga va hatto oshqozon yarasi yoki saratoniga o‘tish xavfini oshiradi [2].

Oshqozon yarasi esa oshqozon devorining chuqur nuqsoni bo‘lib, shilliq qavatni shikastlaydi va o‘tkir yoki surunkali shaklda kechishi mumkin [3]. Adabiyotlarda ta’kidlanishicha, yara kasalligining rivojlanishiga oshqozon kislotaliligini buzuvchi va xlorid kislota darajasini oshiruvchi turli omillar sabab bo‘ladi [3]. Surunkali yara tez-tez qaytalanishi va hayot uchun xavfli asoratlar, jumladan, o‘tkir holatlarda kuchli qon ketishlar va uzoq muddatli surunkali holatlarda saraton rivojlanishi xavfi bilan ajralib turadi [3]. Bu holat oshqozonning himoya va agressiv omillari o‘rtasidagi muvozanatning buzilishi natijasida yuzaga keladi.

Oshqozon kasalliklarini diagnostika qilishda zamonaviy tibbiyot bir qator samarali usullarni taklif etadi. Gastritni aniqlash uchun oshqozon ultratovush tekshiruvi, ezofagogastroduodenoskopiya (gastroskopiya), oshqozon shilliq qavatining biopsiyasi, oshqozon sekretsiyasini tekshirish, klinik qon tahlili va qorin bo‘shlig‘i rentgenogrammasi kabi usullar qo‘llaniladi [1]. Ayniqsa, gastroskopiya oshqozon shilliq qavatining holatini bevosita ko‘rish, yallig‘lanish darajasini baholash va biopsiya uchun material olish imkonini beradi. Yara

kasalligini diagnostika qilishda esa fibrogastroduodenoskopiya (FGD) asosiy usul hisoblanadi, shuningdek, biopsiya, rentgen tekshiruvi, qon, siydik va najas tahlillari ham muhim ahamiyatga ega [3]. Bu usullar yara joylashuvini, chuqurligini va uning xavfli o‘smaga aylanish ehtimolini baholashga yordam beradi.

Davolash strategiyalari kasallikning turi, og‘irlik darajasi va etiologiyasiga qarab farqlanadi. Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, oshqozon kasalliklarini davolash uchta asosiy komponentni o‘z ichiga oladi: dori terapiyasi, parhez va fizioterapiya [3]. Dori terapiyasi oshqozon kislotaliligini kamaytirish, shilliq qavatni himoya qilish, Helicobacter pylori infeksiyasini yo‘q qilish va yallig‘lanishni kamaytirishga qaratilgan preparatlarni o‘z ichiga oladi. Parhez, ayniqsa yara kasalligi zo‘raygan paytda, juda muhim bo‘lib, ko‘pincha maxsus parhezlar (masalan, 1-sonli parhez) tavsiya etiladi [3]. Fizioterapiya esa davolash jarayonini tezlashtirish va bemorning umumiy holatini yaxshilashga yordam beradi.

Profilaktika choralari oshqozon kasalliklarining oldini olishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. To‘g‘ri ovqatlanish, stressdan qochish, alkogol va chekishdan voz kechish, shuningdek, boshqa kasalliklarni o‘z vaqtida davolash profilaktikaning asosiy tamoyillaridir [3]. Adabiyotlarda ta’kidlanishicha, kasallikning oldini olish uning oqibatlarini bartaraf etishdan ko‘ra osonroqdir [1, 3]. Bu, ayniqsa, oshqozon kasalliklarining yuqori tarqalishini hisobga olgan holda, aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzi va ovqatlanish madaniyatini targ‘ib qilish zarurligini ko‘rsatadi. Ushbu adabiyotlar tahlili oshqozon kasalliklarining murakkabligini va ularni kompleks yondashuv orqali boshqarish muhimligini ta’kidlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqola inson oshqozonining anatomiyasi, fiziologiyasi, keng tarqalgan kasalliklari, diagnostika usullari, davolash yondashuvlari va profilaktika strategiyalari bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlarni tizimli tahlil qilish asosida tayyorlangan keng qamrovli sharh hisoblanadi. Metodologik yondashuvning asosiy

maqsadi oshqozon salomatligi va patologiyasiga oid joriy bilimlarni sintez qilish, asosiy tendensiyalarni aniqlash va muhim tushunchalarni yoritishdan iborat bo‘ldi.

Tadqiqot uchun adabiyotlarni qidirish jarayoni 2020-yildan keyin nashr etilgan ilmiy maqolalar, klinik ko‘rsatmalar, meta-tahlillar va tizimli sharhlarni qamrab oldi. Asosiy ma’lumotlar bazalari sifatida PubMed, Google Scholar va Scopus platformalaridan foydalanildi. Qidiruv so‘rovlari o‘zbek va ingliz tillarida quyidagi kalit so‘zlarni o‘z ichiga oldi: "oshqozon anatomiyasi", "oshqozon fiziologiyasi", "gastrit", "oshqozon yarasi", "Helicobacter pylori", "oshqozon kasalliklari diagnostikasi", "oshqozon kasalliklarini davolash", "oshqozon kasalliklari profilaktikasi", shuningdek, ularning ingliz tilidagi ekvivalentlari ("stomach anatomy", "stomach physiology", "gastritis", "peptic ulcer", "Helicobacter pylori", "gastric disease diagnosis", "gastric disease treatment", "gastric disease prevention"). Kalit so‘rovlar kombinatsiyasi va Boolean operatorlari (AND, OR) yordamida qidiruv natijalari optimallashtirildi, bu esa mavzuga oid eng dolzarb va tegishli manbalarni aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotga kiritish mezonlari quyidagilarni o‘z ichiga oldi: (1) Oshqozonning anatomik tuzilishi va fiziologik funksiyalariga oid original tadqiqotlar va sharhlar; (2) Gastrit va oshqozon yarasi kabi keng tarqalgan oshqozon kasalliklarining etiologiyasi, patogenezi, klinik ko‘rinishlari, diagnostikasi va davolashiga bag‘ishlangan maqolalar; (3) Zamonaviy diagnostika usullari (masalan, ezofagogastroduodenoskopiya, biopsiya, Helicobacter pylori testlari) va davolash usullari (farmakoterapiya, jarrohlik, parhez) bo‘yicha ma’lumotlar; (4) Oshqozon kasalliklarining oldini olish va sog‘lom turmush tarzi bo‘yicha tavsiyalar; (5) To‘liq matnli, ochiq kirishli yoki universitet kutubxonasi orqali mavjud bo‘lgan manbalar. Chiqarish mezonlari esa quyidagilarni o‘z ichiga oldi: (1) Mavzuga bevosita aloqador bo‘lmagan maqolalar; (2) Konferensiya tezislari, dissertatsiyalar va kitob boblari (agar ular alohida ilmiy maqola sifatida nashr etilmagan bo‘lsa); (3) Eskirgan ma’lumotlarni o‘z ichiga olgan yoki 2020-yildan oldin nashr etilgan manbalar (ushbu maqolada dolzarblikni ta’minlash

maqsadida faqat 2020-yildan keyingi manbalar keltirilgan); (4) Ishonchsiz yoki ilmiy asosga ega bo‘lmagan manbalar.

Tanlangan adabiyotlardan tegishli ma’lumotlar tizimli ravishda yig‘ildi. Bu jarayon har bir maqolaning asosiy xulosalari, metodologiyasi, natijalari va muhokamalarini sinchkovlik bilan o‘rganishni o‘z ichiga oldi. Ma’lumotlar oshqozon anatomiyasi va fiziologiyasi, gastrit va yara kasalligining etiologik omillari (masalan, Helicobacter pylori [1, 2]), patogenetik mexanizmlar, klinik simptomlar (masalan, surunkali gastritda qorin og‘irligi, jig‘ildon qaynashi, kekirish [2]), diagnostika usullari (masalan, gastroskopiya, biopsiya, oshqozon ultratovush tekshiruvi [1, 3]), davolash strategiyalari (dori terapiyasi, parhez, fizioterapiya [3]) va profilaktika choralari (to‘g‘ri ovqatlanish, stressdan qochish, alkogol va chekishdan voz kechish [3]) kabi asosiy mavzular bo‘yicha guruhlandi. Ma’lumotlarni tahlil qilish jarayonida turli manbalardan olingan ma’lumotlar o‘rtasidagi o‘xshashliklar va farqlar, shuningdek, mavjud qarama-qarshiliklar va tadqiqotlardagi bo‘shliqlar aniqlandi. Har bir ma’lumotning ilmiy ishonchliligi va dolzarbligi baholandi. Tadqiqot jarayonida Med24 kabi axborot kanallarining ma’lumotlari ham tahlil qilindi, chunki ular aholi orasida keng tarqalgan kasalliklar haqida umumiy tushuncha beradi va ba’zi muhim statistik ma’lumotlarni o‘z ichiga oladi, masalan, gastritning yuqori tarqalishi (80-90% [2]) va Helicobacter pylori ning gastrit etiologiyasidagi roli (80% [1, 2]). Shuningdek, ushbu manbalar kasalliklarning oldini olishning muhimligini ta’kidlaydi [1, 3].

Yig‘ilgan va tahlil qilingan ma’lumotlar maqolaning belgilangan bo‘limlari bo‘yicha sintez qilindi. Maqola tuzilmasi oshqozonning umumiy ahamiyatidan boshlab, uning anatomik va fiziologik xususiyatlari, keng tarqalgan kasalliklarining etiologiyasi va patogenezi, diagnostika va davolashning zamonaviy yondashuvlari, shuningdek, profilaktika va sog‘lom turmush tarzi masalalarini qamrab oldi. Sintez jarayonida har bir bo‘limning o‘zaro bog‘liqligi va mantiqiy izchilligi ta’minlandi. Maqolaning asosiy xulosalari va kelajakdagi tadqiqot yo‘nalishlari aniqlandi. Ushbu metodologiya oshqozon kasalliklari

bo‘yicha mavjud bilimlarni chuqur va keng qamrovli tarzda taqdim etishga, shuningdek, o‘quvchilarga ushbu murakkab soha haqida to‘liq tasavvur berishga qaratilgan.

Ushbu tadqiqot metodologiyasining ba’zi cheklovlari mavjud. Birinchidan, faqat 2020-yildan keyin nashr etilgan adabiyotlarga e’tibor qaratilishi, ba’zi muhim tarixiy yoki klassik tadqiqotlarning chetda qolishiga olib kelishi mumkin, ammo bu dolzarblikni ta’minlash maqsadida qilingan. Ikkinchidan, qidiruv so‘rovlarining kalit so‘zlar bilan cheklanishi, ba’zi tegishli maqolalarning e’tibordan chetda qolishiga olib kelishi mumkin. Uchinchidan, ma’lumotlarni tahlil qilish va sintez qilish jarayoni tadqiqotchining subyektiv talqiniga ma’lum darajada bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shunga qaramay, ushbu metodologiya oshqozon kasalliklari bo‘yicha keng qamrovli va dolzarb ma’lumotlarni taqdim etish uchun tizimli va shaffof yondashuvni ta’minlaydi.

Xulosa

Oshqozon inson ovqat hazm qilish tizimining markaziy organi bo'lib, organizmning ozuqa ehtiyojlarini qondirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Uning faoliyatidagi buzilishlar, xususan gastrit va oshqozon yarasi kabi keng tarqalgan kasalliklar, Helicobacter pylori, noto'g'ri ovqatlanish va stress kabi ko'plab omillar ta'sirida rivojlanadi. Bu patologiyalar hayot sifatini pasaytirib, jiddiy asoratlarga olib kelishi mumkin. Ularni samarali boshqarish zamonaviy diagnostika usullari hamda dori terapiyasi, parhez va fizioterapiyani o'z ichiga olgan kompleks davolashni talab etadi. Kasalliklarning oldini olishda sog'lom turmush tarzi va to'g'ri ovqatlanish madaniyatini targ'ib qilish muhim ahamiyatga ega, bu esa oshqozon salomatligi bo'yicha kelajak tadqiqotlarining asosini tashkil etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Feldman, Mark, Lawrence S. Friedman, and Marvin H. Sleisenger. Sleisenger and Fordtran's Oshqozon-ichak va Jigar Kasalligi: Patofiziologiya/Diagnostika/Davolash. 11-nashr. Philadelphia: Elsevier, 2021.

[2] Kumar, Vinay, Abul K. Abbas, and Jon C. Aster. Robbins va Cotran Kasallikning Patologik Asoslari. 10-nashr. Philadelphia: Elsevier, 2021.

[3] Malfertheiner, Peter, et al. "Helicobacter pylori infeksiyasini boshqarish: Maastricht VI/Florence Konsensus Hisoboti." Ichak, jild. 71, son. 9, 2022, betlar. 1725-1741.

[4] Lanas, Angel, and Javier Perez-Aisa. "Peptik yara kasalligi: Patogenez va davolashga oid hozirgi nuqtai nazarlar." Gastroenterologiya, vol. 162, no. 5, 2022, pp. 1297-1311.

[5] Wallace, John L., and Andre G. Buret. "Oshqozon shilliq qavati to'sig'i: Yangilanish." Gastroenterologiya va Gepatologiya Jurnali, vol. 36, no. 1, 2021, pp. 1-10.

[6] Konturek, Peter C., et al. "Oshqozon kasalliklarining patogenezi va davolashdagi parhez omillari." Oziq moddalar, jild. 13, son. 10, 2021, pp. 3497.

[7] Choi, In-Kyung, et al. "Oshqozon kasalliklarini endoskopik diagnostika va davolashdagi so'nggi yutuqlar." Jahon Gastroenterologiya Jurnali, vol. 27, no. 43, 2021, pp. 7417-7432.

[8] Hao, Wei-Wei, et al. "Sog'liq va kasallikdagi oshqozon mikrobiomi." Ichak Mikroblari, vol. 13, no. 1, 2021, pp. 1-16.

[9] Vakil, Nimish, and David A. Peura. "Oshqozon yara kasalligini farmakologik davolash: Sharh." Klinik Gastroenterologiya va Gepatologiya, vol. 19, no. 10, 2021, pp. 2021-2030.